

Rozdział i.

Innowacje strategiczne przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego w świetle badań empirycznych

Irena Dudzik-Lewicka¹

Streszczenie

Referat przedstawia wyniki badań, które prowadzone były przez autorkę w ostatnim czasie. Pierwsze badania dotyczyły strategii przedsiębiorstw, drugie – źródeł finansowania działalności przedsiębiorstwa. Podstawowym narzędziem badawczym w prowadzonych przez autorkę badaniach był kwestionariusz ankiety. Skierowano go do przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego. Celem niniejszego referatu jest wskazanie, po pierwsze, jakie innowacje strategiczne wprowadzają menedżerowie w badanych przedsiębiorstwach, po drugie, jaki charakter mają te inwestycje, po trzecie, z jakich źródeł badane firmy finansują swoją działalność rozwojową. Odpowiedzi na powyższe pytania charakteryzują główne wyniki przeprowadzonych badań. Problematyka poruszana w referacie ma doprowadzić do zastanowienia się czy wybrane strategie rozwoju można nazwać innowacyjnymi oraz czy wybrany kierunek działania pozwoli przedsiębiorstwom regionu bielsko-bialskiego na skuteczną walkę o rynki zbytu w dobie zaostrej konkurencji.

Wstęp

Cechą ważną dla każdego przedsiębiorstwa jest jego innowacyjność. Cecha ta decyduje w dużej mierze o tym jak długo przedsiębiorstwo może funkcjonować na rynku i radzić sobie z konkurencją. To innowacje pozwalają na wprowadzanie produktów i technologii dotychczas nieobecnych na rynku, dają więc gwarancje uzyskania przez firmę rentowności. To innowacje ułatwiają uzyskać pozycję lidera, na wysokiej innowacyjności można bowiem budować prestiż firmy w środowisku.

O tym jak wielkie znaczenie dla istnienia przedsiębiorstwa ma innowacyjność przekonali się już przedsiębiorcy z krajów o wysokiej dynamice rozwoju. Pomimo, że nakłady inwestycyjne w polskich przedsiębiorstwach wzrastają, nadal wiele brakuje Polsce do innych krajów Unii Europejskiej. Polskie firmy nadal upatrują przewagę konkurencyjną głównie w wysokiej jakości oferowanych produktów i obsłudze klienta. Opinie o niskiej innowacyjności polskich przedsiębiorstw można znaleźć w wielu opracowaniach. Badania prowadzone w różnych ośrodkach w Polsce wskazują, iż mimo wysokiej dynamiki produkcji i usług w przedsiębiorstwach, przewaga konkurencyjna większości z nich wynika z niskich kosztów pracy, co pozwala na oferowanie produktów i usług po relatywnie niskich cenach w porównaniu np. z cenami towarów oferowanych przez przedsiębiorstwa z innych krajów UE. Między innymi badania konkurencyjności polskich przedsiębiorstw na rynkach UE, które prowadził zespół kierowany przez prof. Z. Pierścionka (2006), wskazują głównie kosztowe podstawy konkurencyjności badanych firm.

¹ dr inż. Irena Dudzik-Lewicka, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Katedra Zarządzania.

Z porównań międzynarodowych innowacyjności Polski na tle wybranych krajów wynika, że Polska była w 2004 roku krajem o najniższej innowacyjności w Unii Europejskiej. Jednocześnie w tym samym dokumencie wskazuje się na potrzebę wzrostu innowacyjności polskich przedsiębiorstw [Sosnowska, Łobejsko 2006].

Ciągłe inwestowanie w firmę pozwala skuteczniej konkurować z innymi podmiotami na rynku poprzez coraz lepsze spełnianie oczekiwań. Rozwój przedsiębiorstw jest możliwy tylko dzięki zapewnieniu odpowiednich środków finansowych, które pokryją niezbędne wydatki na rozwój. Dlatego też istotne jest, by przedsiębiorstwa mogły bez przeszkód korzystać z niezbędnych dla nich źródeł finansowania. Niewielkie środki finansowe przeznaczane na inwestycje przekładają się bowiem na słabszą pozycję konkurencyjną tych przedsiębiorstw w stosunku do podmiotów gospodarczych dysponujących większymi możliwościami finansowymi.

Problematyka zasygnalizowana powyżej skłoniła autorkę do przeprowadzenia badań, które pozwolą na ocenę jakie innowacje strategiczne wprowadzają menedżerowie w badanych przedsiębiorstwach oraz z jakich źródeł badane firmy finansują swoją działalność rozwojową. Kwestionariusz ankiety skierowano do przedsiębiorstw działających w regionie bielsko-bialskim. Projektując kwestionariusz ankiety wykorzystano dorobek polskich badaczy zajmujących się problematyką strategii oraz aspektem finansowania działalności przedsiębiorstw.

Pierwsze badania dotyczyły strategii przedsiębiorstw, drugie – źródeł finansowania działalności przedsiębiorstwa, w tym finansowania działalności innowacyjnej. W przypadku pierwszych badań ankietę skierowano do menedżerów średnich i dużych przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego. Z kolei badanie źródeł finansowania działalności skupiono na odpowiedziach menedżerów małych i średnich przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego. Na potrzeby niniejszego referatu autorka przedstawi uzyskane odpowiedzi tylko w grupie średnich przedsiębiorstw, aby można było porównać i powiązać ze sobą te dwa obszary. Dodatkowo w referacie wyniki badań zostały wzbogacone wnioskami z badań ogólnopolskich prowadzonych przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan. Badania te skupione zostały na ocenie innowacyjności przedsiębiorstw działających w Polsce.

W dalszej części artykułu przedstawiono i zinterpretowano uzyskane wyniki badań w zakresie podejmowanych działań o charakterze innowacyjnym oraz w zakresie wyboru źródeł finansowania działalności przez średnie przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego, a także podjęto próbę sformułowania wniosków końcowych.

i.1. Innowacje strategiczne i ich charakter

Badania dotyczące strategii skupiono na określeniu tych wyzwań, które wymagają zmian w koncepcji działania przedsiębiorstwa w następujących obszarach:

- dostosowania do wzrostu konkurencji na rynku krajowym,
- perspektywy ofensywy na rynki Unii Europejskiej,
- ekspansji na rynki trzecie.

Podejmowane działania ze szczególnym uwzględnieniem działań innowacyjnych zostaną przedstawione we wskazanym powyżej porządku. W stosunku do rynku krajowego podejmowane działania strategiczne związane są głównie z udoskonalaniem i poprawą jakości produktów firmy, obniżką kosztów działalności, zmianą asortymentu produkcji przedsiębiorstwa poprzez wprowadzenie nowych produktów. Wyniki przeprowadzonych badań przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Zróżnicowanie działań strategicznych w grupie średnich przedsiębiorstw na rynku krajowym

PROCESY REALIZOWANE W RAMACH PRZYSZŁEJ STRATEGII	WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA	
	50-149 [%]	150-249 [%]
udoskonalenie produktów, poprawa jakości	31	28
zmiana asortymentu produkcji, wprowadzenie nowych produktów	19	20
obniżka kosztów działalności	22	25
nowa strategia marketingowa	18	12,5
pozyskanie inwestora zagranicznego	1	5
połączeniu się lub wykupieniu innej firmy	1	1,5
wejście do nowego sektora	5	8
inne*	3	0

* inne działania podejmowane przez badane firmy koncentrują się głównie na koncepcji outsourcingu, modernizacji technologii oraz podnoszeniu kwalifikacji pracowników.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza wyników badań z uwzględnieniem średnich przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego wskazuje, że w grupie firm inwestujących innowacje o charakterze strategicznym mają charakter głównie „jakościowy” związany z udoskonalaniem produktów poprzez poprawę ich jakości. Drugą grupę stanowią innowacje zwiększające zdolności produkcyjne, a dotyczą głównie zmian asortymentu produkcji poprzez wprowadzaniem nowych produktów. Znaczny odsetek badanych przedsiębiorców opiera strategię firmy na obniżce kosztów działalności, a więc wskazują głównie kosztowe podstawy konkurencyjności swojej firmy.

Podsumowując można stwierdzić, iż uzyskane wyniki badań potwierdzają niską ocenę innowacyjności polskich przedsiębiorstw. Pociuszającym jest jedynie fakt, iż w stosunku do badań ogólnopolskich prowadzonych przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan [Starczewska-Krzysztozek 2006], zdecydowanie mniej badanych przedsiębiorstw deklaruje wprowadzanie działań obniżających koszty swojej działalności na korzyść innowacji o charakterze strategicznym. Niewątpliwie, aby utrzymać się na rynku trzeba wprowadzać nowe wyroby, nowe procesy, a więc zmiany, które bardziej podnoszą konkurencyjność niż obniżka kosztów. Wydaje się, iż badane firmy, które zgłaszają postulat poszukiwania innowacji strategicznych i następnie poprzez wdrażanie owych innowacji będą konkurować z innymi uczestnikami na rynku krajowym, mają szansę na utrzymanie dotychczasowego udziału w rynku. Należy przy tym podkreślić, iż poszukiwanie innowacji nie jest i nie będzie domena tylko dużych firm. Jak pokazują wyniki badań, to właśnie średnie firmy w większym stopniu widzą potrzebę poszukiwania rozwiązań innowacyjnych. Duże przedsiębiorstwa koncentrują się głównie na strategiach kosztowych. Wprowadzanie innowacji w średnich firmach jest łatwiejsza niż w firmach dużych. Wynika to m.in. z faktu, iż:

- w średnich przedsiębiorstwach pracownicy ze względu na silne powiązania z pracodawcą są lepiej motywowani do pracy, a co za tym idzie są bardziej kreatywni w prowadzeniu projektów,
- średnie przedsiębiorstwa cechują się elastyczną strukturą organizacyjną, co pozwala na lepszą komunikację, lepszy przepływ informacji, szybszą reakcję na pojawiające się szanse itp. [Kurzawska, Lisiewicz 2003].

Kolejny kierunek zmian strategii przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego związany jest z możliwością ofensywy na rynki Unii Europejskiej. Wyniki badań dotyczące zróżnicowania działań strategicznych podejmowanych przez ankietowane przedsiębiorstwa na rynkach unijnych przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Zróżnicowanie działań strategicznych średnich przedsiębiorstw na rynkach UE

PROCESY REALIZOWANE W RAMACH PRZYSZŁEJ STRATEGII	WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA	
	50-149 [%]	150-249 [%]
eksport produktów	73	76
sprzedaż praw do korzystania z nazwy firmowej i niektórych zasobów firmy (franchising)	3	4
powiązanie korporacyjne z partnerem zagranicznym	14	12
bezpośrednia inwestycja zagraniczna	3	0
inne*	7	8

* inne formy zagranicznej ekspansji wskazywane przez badane firmy regionu bielsko-bialskiego to m. in. powiązanie z partnerem polskim, poszukiwanie nowych pośredników handlowych w UE oraz obniżka kosztów działalności.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza podejmowanych działań na rynkach Unii Europejskiej przez średnie przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego wskazuje, że zdecydowana większość przedsiębiorstw nie jest zainteresowana rozwinięciem innych niż eksport form współpracy z partnerami z Unii Europejskiej. Można zatem wysunąć wniosek, iż zgodnie z opiniami menedżerów badanych firm, eksport pozostanie dominującą formą umiędzynarodowienia działalności.

No cóż mała dostępność kapitału badanych firm uniemożliwia wprowadzanie wszelkiego rodzaju innowacji. Z tego względu, niejednokrotnie okazuje się, że punktem wyjścia z trudnej sytuacji staje się pozyskanie partnera zagranicznego. Jak pokazują wyniki badań, to właśnie średnie firmy w większym stopniu widzą potrzebę pozyskania zagranicznego lub krajowego partnera. Tylko dla 4% badanych dużych firm istotne jest pozyskanie do współpracy partnera na terenie Unii.

Brak zainteresowania innowacjami może również wynikać z faktu, iż badani przedsiębiorcy mogą reprezentować pogląd zgodny z ogólnymi tendencjami (jak pokazują badania ogólnopolskie dotyczące innowacyjności przedsiębiorstw prowadzone w Polsce przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan), iż produkty rodzime są dużo bardziej atrakcyjne w stosunku do ich odpowiedników w Unii Europejskiej pod względem ceny [Starczewska-Krzysztosek, 2006]. Z tego względu działania przedsiębiorców będą skupione tylko na obniżce kosztów pracy, gdyż na tym badane firmy zamierzają budować swoją przewagę konkurencyjną na rynkach unijnych.

Perspektywy zagranicznej ekspansji dotyczą również szeroko rozumianych rynków trzecich. Zróżnicowanie podejmowanych działań strategicznych na rynkach trzecich przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Zróżnicowanie działań strategicznych średnich przedsiębiorstw na rynkach trzecich

PROCESY REALIZOWANE W RAMACH PRZYSZŁEJ STRATEGII	WIELKOŚĆ ZATRUDNIENIA	
	50-149 [%]	150-249 [%]
eksport produktów	47	59
rozwój sieci sprzedaży	23	23
bezpośrednia inwestycja zagraniczna	0	2
wdrażanie nowoczesnych technologii	20	13
inne*	10	3

* do innych form zagranicznej ekspansji należą m. in. ścisła współpraca w grupie, w której działa badane przedsiębiorstwo oraz poszukiwanie nowych klientów i nowych pośredników handlowych w krajach trzecich.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza podejmowanych działań na rynkach trzecich przez średnie przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego wskazuje, że następuje rozwój eksportu bezpośredniego. Inwestycje przedsiębiorców związane są z rozwojem sieci sprzedaży na tychże rynkach. W stosunku do badań ogólnopolskich prowadzonych przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan, zdecydowanie więcej badanych przedsiębiorstw deklaruje, iż ich strategia rozwoju koncentrować się będzie na tej formie podejmowanych działań (badania Lewiatan – rozwój sieci sprzedaży wskazuje 5,9% badanych przedsiębiorstw [Starczewska-Krzysztosek, 2006]).

W grupie firm inwestujących należy wspomnieć również o innowacjach zwiększających zdolności produkcyjne, a dotyczących głównie zmian związanych z wprowadzaniem nowych technologii.

W kolejnej części niniejszego referatu zostaną przedstawione wyniki badań, które pozwolą wskazać z jakich źródeł finansują swoją działalność średnie przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego.

i.2. Źródła finansowania działalności rozwojowej

W literaturze przedmiotu wyróżniamy kilka podziałów form finansowania działalności przedsiębiorstwa, w zależności od tego jakie przyjmujemy kryteria. Na potrzeby badań wybrano podział w zależności od prawa własności kapitału, który to podział wyróżnia kapitał własny i kapitał obcy.

W praktyce najbardziej popularne jest finansowanie działalności ze źródeł własnych firmy. Potwierdzeniem tej tezy są wyniki badań ogólnopolskich dotyczących innowacyjności przedsiębiorstw w Polsce, według których inwestycje badanych firm finansowane są w 87,6% ze środków własnych [Starczewska-Krzysztosek, 2006], jak również badania prowadzone przez autorkę. W grupie średnich przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego w ponad 70% inwestycje finansowane są z zatrzymanego zysku. Popularność tych źródeł wynika między innymi z faktu, że są one najbardziej dostępne dla większości przedsiębiorców. W poniższej tabeli przedstawione są wybrane źródła finansowania oraz dostępność do nich przez małych i średnich przedsiębiorców.

Tabela 4. Dostępność źródeł finansowania dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Dostępność	Faza rozwoju		
	Koncepcja i rozruch	Mała firma	Średnia firma
Samofinansowanie	-	+++	+++
Wkłady wspólników	+++	+++	+++
Emisja akcji przez CeTO	-	+	+
Fundusze venture capital	+	++	++
Kredyty bankowe	-	++	+++
Poręczenia kredytowe	-	++	+++
Leasing	-	+++	+++
Franchising	-	-	+++
Obligacje długo- i krótkoterminowe	-	+	+
Fundusze pomocowe	-	++	++
Kredyt kupiecki	-	+++	+++
Faktoring	-	++	+++
Pożyczki z innych sektorów (np.: z urzędów pracy)	-*	++	+++
Pożyczki od rodziny i znajomych	+++	+++	+++

* Wyjątkiem są pożyczki dla zarejestrowanych bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą.

Gdzie:

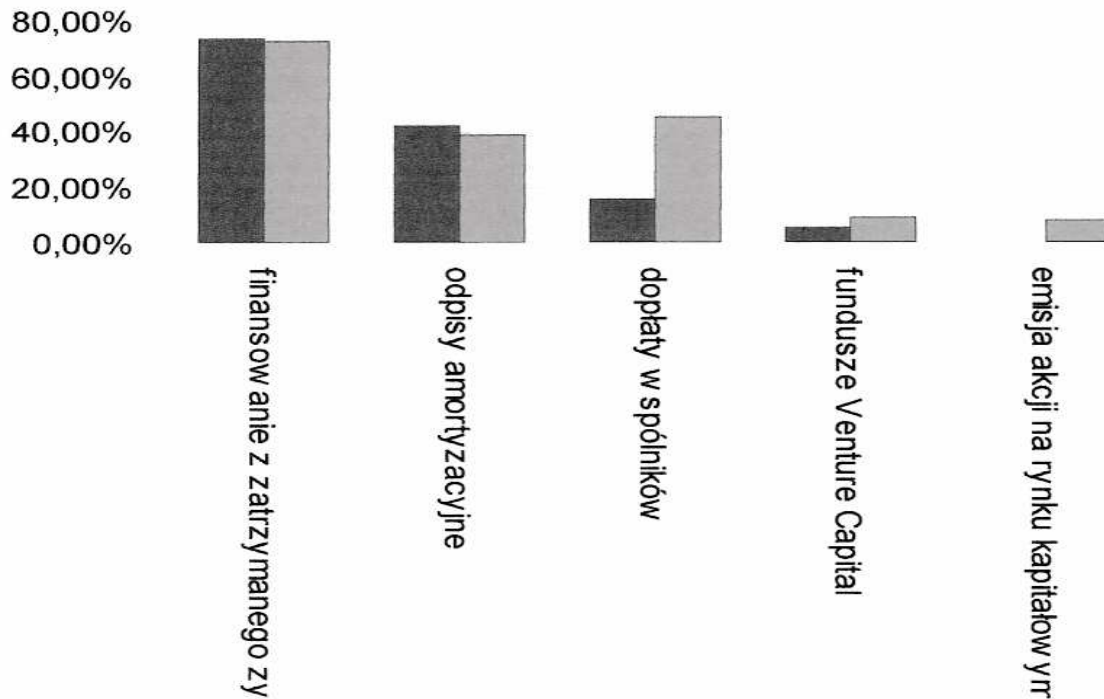
- źródło niedostępne,
+ źródło trudno dostępne,
++ źródło średnio dostępne,
+++ źródło łatwo dostępne.

Źródło: Skowronek-Mielczarek (2003).

Na podstawie danych zawartych w tabeli 4 można stwierdzić, iż najlepiej dostępnymi źródłami dla przedsiębiorstw małych są: finansowanie z zatrzymanego zysku, dopłaty wspólników, leasing, kredyt kupiecki oraz pożyczki od rodziny. Przedsiębiorstwa średnie mają szerszy wachlarz możliwości wyboru źródeł finansowania. Do źródeł wymienionych dla przedsiębiorstw małych dochodzą jeszcze takie jak: kredyty bankowe, poręczenia kredytów, franchising, faktoring.

Kapitały własne w przedsiębiorstwie powinny być głównym źródłem finansowania firm. Pełnią bardzo ważną funkcję, gdyż pozostaje bezterminowo w posiadaniu przedsiębiorstwa. Kapitał ten stanowi też zabezpieczenie dla obecnych i potencjalnych wierzycieli, odpowiedni poziom tego kapitału pozwala na zabezpieczenie i pobranie kapitałów obcych niezbędnych dla procesów inwestycyjnych. Na rysunku 1 pokazano z jakich źródeł własnych przedsiębiorstwa finansują swoją działalność. Wyniki nie sumują się do 100% ze względu na to, że respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Ryunek.1. Preferowane źródła finansowania działalności badanych przedsiębiorstw w rozbiciu na przedsiębiorstwa małe i średnie

*Kolor ciemny szary oznacza odpowiedzi małych przedsiębiorstw

*Kolor jasny szary oznacza odpowiedzi średnich przedsiębiorstw

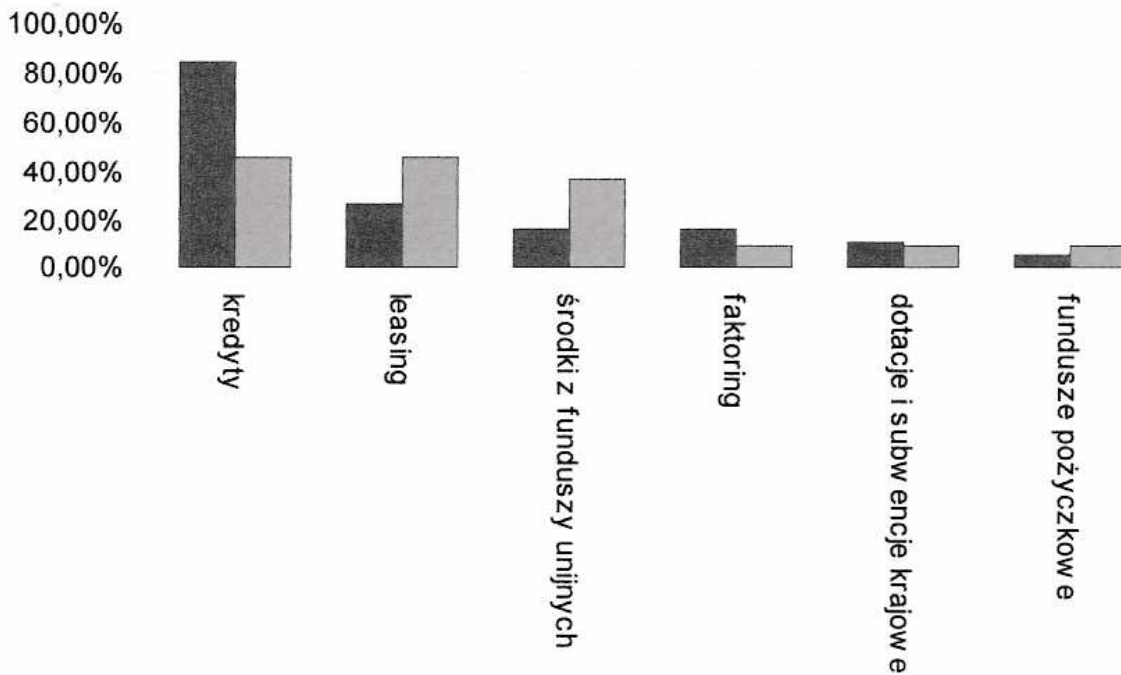
Źródło: opracowanie własne

Najpopularniejsze źródła finansowania własnego to finansowanie z zatrzymanego zysku, odpisy amortyzacyjne oraz dopłaty wspólników. Ma to swoją przyczynę w łatwości pozyskiwania kapitału z tych źródeł. Finansowanie z zatrzymanego zysku jest możliwe, jeśli tylko firma uzyskuje dochód. Odpisy amortyzacyjne są możliwe w przypadku posiadania środków trwałych, których wartość może być amortyzowana. W przypadku dopłat wspólników, pozyskanie tego kapitału zależy tylko i wyłącznie od woli właścicieli przedsiębiorstwa. W przypadku funduszy Venture Capital niezbędne jest spełnienie warunków funduszu, by zechciał on zainwestować swój kapitał w firmę. Emisja akcji na rynku publicznym wymaga natomiast spełnienia warunków Komisji Papierów Wartościowych i Giełd.

Preferencje małych i średnich firm w zakresie finansowania działalności ze źródeł własnych są zatem podobne. Różnica pojawia się jedynie w przypadku finansowania działalności z dopłat wspólników. W przypadku firm średnich ponad 45% z nich deklaruje finansowanie działalności z dopłat wspólników. Natomiast w przypadku firm małych jedynie 16% z nich deklaruje korzystanie z takiego źródła finansowania. Różnica ta wynika z faktu, iż małe firmy są często prowadzone jako indywidualnie prowadzona działalność gospodarcza. Właściciele takich firm jedyne swoje dochody posiadają z prowadzonych firm, dlatego nie finansują oni swojej działalności poprzez dopłaty wspólników. Dopłaty właścicieli byłyby po prostu na nowo wprowadzonymi do firmy pieniędzmi pochodzącymi z zysku firmy.

Rysunek 2 przedstawia z jakich źródeł obcych najczęściej korzystają przedsiębiorstwa. Wyniki nie sumują się do 100% ze względu na to, że przedsiębiorstwa mogły wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Rysunek 2. Wykorzystywane źródła obce finansowania przez małe i średnie przedsiębiorstwa

*Kolor ciemny szary oznacza odpowiedzi małych przedsiębiorstw

*Kolor jasny szary oznacza odpowiedzi średnich przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne

Najczęściej wykorzystywane źródła obce w finansowaniu działalności średniej firmy to kredyt, leasing oraz fundusze z Unii Europejskiej. Rzadko wykorzystywane są źródła finansowania takie jak: faktoring, dotacje i subwencje krajowe oraz fundusze pożyczkowe. Badane firmy nie wskazały na wykorzystanie franchisingu oraz emisji papierów dłużnych wśród wykorzystywanych źródeł obcych finansowania.

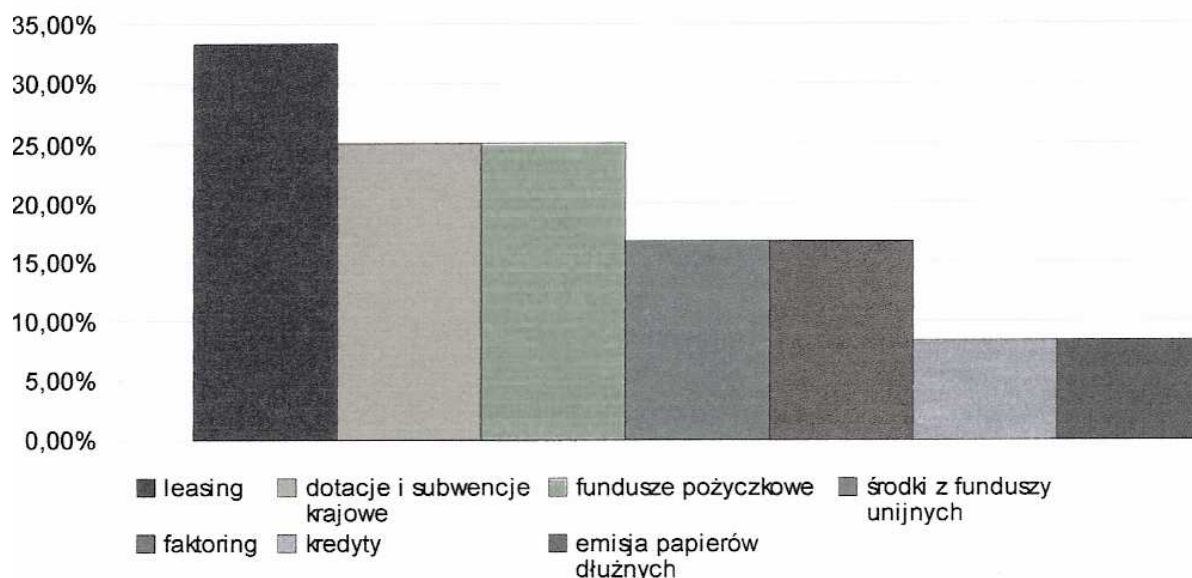
Istnieją spore różnice w wykorzystaniu poszczególnych źródeł finansowania między przedsiębiorstwami małymi i średnimi. Przedsiębiorstwa małe niemal dwukrotnie częściej wykorzystują kredyt bankowy. Wynika to z faktu szerokiego dostępu do różnego rodzaju kredytów, a także coraz większej walki między bankami o pozyskanie klientów. Walka o klienta pomiędzy bankami odbija się na coraz niższym oprocentowaniu, a zatem niższym koszcie pozyskania tego kapitału. Średnie przedsiębiorstwa natomiast znacznie częściej niż przedsiębiorstwa małe wykorzystują leasing do finansowania swojej działalności. Także wykorzystanie środków unijnych jest częściej spotykane wśród przedsiębiorstw średnich. Wynika to z faktu ich lepszego przygotowania do pozyskania tych środków, zwłaszcza w zakresie pozyskania funduszy na inwestycje (większość programów przewiduje zwrot środków dopiero po zakończeniu inwestycji). Także dokładniejsze wypełnianie wniosków o dofinansowanie może przemawiać za firmami średnimi. Firmy takie częściej stać na wynajęcie fachowców, którzy prawidłowo wypełnią skomplikowane wnioski. Wykorzystanie innych źródeł obcych jest na podobnym poziomie wśród przedsiębiorstw małych i średnich.

Ankietowane przedsiębiorstwa wskazały jedynie na dwa programy z jakich korzystały: wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw oraz rozwój zasobów ludzkich. Pierwszy program pozwalał na refundację środków poniesionych na inwestycje związane z wzrostem konkurencyjności przedsiębiorstw. Drugi z programów pozwalał na zwrot kosztów poniesionych na tworzenie miejsc pracy oraz kształcenie pracowników. Na pytanie o programy z jakich przedsiębiorstwa korzystały w roku 2007 wszystkie przedsiębiorstwa odpowiedziały, że z żadnych. Przyczyną takiego stanu rzecz jest fakt, że programy te ruszyły dopiero w trzecim kwartale 2007 roku. Przedsiębiorstwa zapewne

jeszcze nie zdały z wnioskowaniem o przyznanie dofinansowania w ramach programów, które działają od roku 2007.

Kolejnym zagadnieniem poruszonym w badaniach było pytanie o zamiar skorzystania z nowych źródeł finansowania. Powyżej 43% firm zamierza skorzystać z nowych źródeł pozyskiwania kapitału. W przyszłości ponad 90% badanych menedżerów, którzy mają zamiar wykorzystać nowe dla siebie źródła finansowania działalność chcą wykorzystać źródła obce. Natomiast zaledwie trochę ponad 30% przedsiębiorstw deklaruowało wykorzystanie źródeł własnych wśród nowych źródeł finansowania (wynik nie sumuje się do 100%, gdyż przedsiębiorstwa mogły zaznaczyć więcej niż jedno nowe źródło finansowania). Wśród źródeł własnych przedsiębiorstwa mają zamiar skorzystać z nowych dla siebie źródeł takich jak: finansowanie z zatrzymanego zysku, dopłaty wspólników oraz emisja akcji. Rysunek 3 pokazano z jakich innych niż dotychczas obcych źródeł finansowania chcą w najbliższym czasie skorzystać badane przedsiębiorstwa.

Rysunek 3. Potencjalne nowe źródła obce finansowania działalności przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne

Przebadane przedsiębiorstwa wśród źródeł, z których chcą skorzystać, a do tej pory jeszcze ich nie wykorzystywały na pierwszym miejscu stawiają leasing. 1/3 przedsiębiorstw chce w ten sposób finansować swoją działalność w przyszłości. Mniejszym zainteresowaniem cieszą się dotację i subwencje krajowe oraz fundusze pożyczkowe, po 1/4 przedsiębiorstw chciałoby wykorzystać te formy zdobycia kapitału. Około 16% przedsiębiorstw sektora chciałoby wykorzystać w najbliższej przyszłości nową formą pozyskiwania kapitału jakim jest faktoring. Tyle samo przedsiębiorstw w przyszłości będzie się ubiegać o dofinansowanie swoich inwestycji z funduszy Unii Europejskiej. Najmniej przedsiębiorstw wskazywało na pozyskanie kapitału poprzez zaciągnięcie kredytu lub emisję papierów dłużnych (po około 8% badanych firm). Żadna z badanych firm nie zamierza wykorzystać franchisingu.

Warto podkreślić, że badane firmy zamierzają zrezygnować z finansowania swojej działalności rozwojowej z kredytów. Zarysowuje się tym samym istotna różnica w odniesieniu do badań ogólnopolskich dotyczących innowacyjności, w których to badaniach 36,5% badanych przedsiębiorców wskazuje właśnie kredyt jako najlepsze źródło finansowania nowych inwestycji [Starczewska-Krzysztozek, 2006].

Omówione wyniki badań dotyczące działań strategicznych podejmowanych przez menedżerów w badanych przedsiębiorstwach regionu bielsko-bialskiego i ich źródeł finansowania pozwalają na sformułowanie wniosków końcowych niniejszego referatu.

i.3. Zakończenie

Przedstawione wyniki badań pozwalają sformułować pewne wnioski końcowe. Innowacje strategiczne przedsiębiorstw regionu bielsko-bialskiego należy rozpatrywać w trzech kierunkach: dostosowania do wzrostu konkurencji na rynku krajowym, perspektywy ofensywy na rynki Unii Europejskiej oraz ekspansji na rynki trzecie.

Innowacje wprowadzane w związku ze wzrostem natężenia konkurencji na rynku krajowym mają głównie charakter „jakościowy” i związane są z udoskonalaniem i poprawą jakości. Drugą grupę stanowią innowacje zwiększające zdolności produkcyjne, a dotyczą głównie zmian związanych z wprowadzaniem nowych produktów. Trzecia grupa wspiera niestety strategię kosztową, która to strategia związana jest przede wszystkim z obniżką kosztów działalności przedsiębiorstwa.

Wyniki badań podkreślają zatem niską ocenę innowacyjności badanych przedsiębiorstw. Cieszy jednak fakt, iż badane firmy zaczynają odchodzić od kosztowych podstaw swojej konkurencyjności. Aby móc utrzymać się na rynku należy się rozwijać, a więc opracowywać innowacje i je wdrażać. Te firmy, które zgłaszają postulat poszukiwania innowacji strategicznych mają większe szanse na utrzymanie dotychczasowego udziału w rynku. Wprowadzane innowacje mogą również stanowić dobry grunt do tworzenia innowacyjnych strategii rozwoju w przyszłości. Rozwiązania te powinny przyczynić się do ugruntowania pozycji badanych firm na rynku krajowym, a tym samym mieć pozytywny wpływ na przyszłą strukturę i wyniki finansowe przedsiębiorstw regionu.

Ocena działań podejmowanych odnośnie rynków unijnych i trzecich nie napawa zbyt dużym optymizmem. Trudno określić te działania mianem działań innowacyjnych. Ograniczenia, którym podlegają przedsiębiorstwa regionu bielsko-bialskiego mają znaczący wpływ na wybór strategii rozwoju i umiędzynarodowienia. Ograniczone możliwości inwestycyjne (mała dostępność kapitału) badanych firm uniemożliwiają budowę nowych obiektów, zakup maszyn i urządzeń oraz wprowadzanie wszelkiego rodzaju innowacji. Z tego względu, przedsiębiorcy średnich firm upatrują swoją szansę w nawiązaniu współpracy z partnerem zagranicznym. Nawiązanie współpracy z partnerem zagranicznym powinno umożliwić im jako słabszym kondycyjnie firmom skuteczną rywalizację na płaszczyźnie europejskiej.

Niepokój może budzić pewna krótkowzroczność badanych przedsiębiorców, którzy zamierzają budować swoją przewagę konkurencyjną na rynkach unijnych na obniżce kosztów pracy, która to obniżka gwarantuje im oferowanie produktów w atrakcyjnej cenie. Te działania pozwalają firmie istnieć obecnie, ale czy pozwolą również istnieć w przyszłości? Niskie ceny oferowanych produktów nie powinny być podstawowym i jedynym źródłem konkurencyjności przedsiębiorstwa.

Na rynkach trzecich inwestycje badanych przedsiębiorstw związane są z rozwojem sieci sprzedaży. Należy również odnotować innowacje zwiększające zdolności produkcyjne, a dotyczące głównie zmian związanych z wprowadzaniem nowych technologii. Czy to wystarczy? Czas pokaże. Należy mieć jednak nadzieję, że strategie eksportowe oraz alianse strategiczne w formie wspólnych przedsiębiorstw łączących kapitał zagraniczny z kapitałem polskim, powinny umożliwić nawiązanie przez przedsiębiorstwa regionu skutecznej rywalizacji na płaszczyźnie rynku europejskiego i szeroko rozumianych rynkach trzecich.

Pozytywne odczucia można mieć analizując wyniki badań odnośnie sposobów finansowania działalności rozwojowej. Przedsiębiorstwa najczęściej stosują jako źródła finansowania swojej działalności takie źródła jak: finansowanie z zatrzymanego zysku, dopłaty wspólników, odpisy amortyzacyjne, kredyt, leasing oraz środki z funduszy unijnych. Cieszyć może fakt, że spora większość wykorzystuje zysk zatrzymany jako formę finansowania swojej działalności. Oznacza to bowiem, że przedsiębiorstwa coraz częściej generują zyski i mogą przeznaczyć część swoich zysków na finansowanie swojego rozwoju.

Coraz częściej przedsiębiorstwa korzystają z funduszy unijnych. Znacznie częściej po dofinansowanie ze środków z Unii Europejskiej sięgają jednak przedsiębiorstwa średnie. Wynika z tego, że przedsiębiorstwa średnie lepiej wykorzystały szansę jaką było wejście Polski do Unii Europejskiej. Przedsiębiorstwa średnie w większym stopniu sięgnęły po pieniądze na rozwój. Dotacje z Unii Europejskiej są ciekawą alternatywą dla przedsiębiorstw w stosunku do zwykłych źródeł finansowania. Korzystając z innych źródeł należy liczyć się z poniesieniem kosztów ich użytkowania, a w przypadku kapitałów obcych z tym, że będzie je trzeba po pewnym czasie oddać. W przypadku dotacji unijnych środki nie są zwracane, ani nie płaci się od nich żadnych odsetek. Pozwala to na znaczne polepszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw.

43% badanych przedsiębiorców deklaruje postulat poszukiwania nowych źródeł finansowania swojej działalności. Dominują zdecydowanie źródła obce. Najczęściej firmy wśród nowych źródeł finansowania działalności wymieniają: leasing, dotacje i subwencje krajowe, fundusze pożyczkowe, dotacje unijne i faktoring. Oznacza to, że przedsiębiorstwa cały czas poszukują nowych źródeł – tańszych i elastyczniejszych źródeł finansowania swojej działalności, z których dotychczas nie korzystały lub korzystały w znikomym stopniu.

Badane przedsiębiorstwa deklarują również, że w najbliższej przyszłości mają zamiar skorzystać z funduszy unijnych. Oznacza to, że przedsiębiorstwa coraz bardziej zdają sobie sprawę z tego, że czynnikiem, który pozwala na istnienie na rynku jest stały rozwój i inwestycje. Właśnie środki przeznaczone na inwestycje (w przedsiębiorstwa, w ludzi) są refundowane przez fundusze unijne.

Przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej muszą nieustannie się rozwijać, by pozostać na rynku. Ciągłe inwestowanie w firmę pozwala skuteczniej konkurować z innymi podmiotami na rynku poprzez coraz lepsze spełnianie oczekiwań. Rozwój przedsiębiorstw jest możliwy tylko dzięki zapewnieniu odpowiednich środków finansowych, które pokryją niezbędne wydatki na rozwój. Wydaje się, iż badani przedsiębiorcy zdają sobie z tego faktu sprawę. Poszukują nowych źródeł finansowania swojej działalności, aby w ten sposób pozyskać niezbędne środki na opracowywanie i wdrażanie innowacji. Należy mieć nadzieję, że podejmowane działania przyczynią się do pozyskania odpowiednio dużych środków finansowych, które w bezpośredni sposób przyczynią się do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw regionu, a zaostrzona konkurencja będzie dla nich stanowić silny bodziec, pobudzając do tworzenia innowacyjnych strategii rozwoju w przyszłości.

Bibliografia

- Kurzawska J., Lisiewicz I. (2003), *Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce – rola i uwarunkowania działania*, [w:] pr. zb. pod red. T. Bernata, *Przedsiębiorczość kluczem do sukcesu młodych*, Instytut Wiedzy, Warszawa, s. 77-93.
- Pierścionek Z., Jurek-Stępień S. (2006), *Czynniki sukcesu polskich przedsiębiorstw na rynkach Unii Europejskiej*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Skowronek-Mielczarek A. (2003), *Małe i Średnie Przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Sosnowska A., Łobejsko S. (2006), *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce w warunkach konkurencji: pozytywne i trudności w rozwoju*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Starcewska-Krzysztozek M. (2006), *Innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] *Regionalne strategie innowacji w rejonach konwergencji*, Uniwersytet Łódzki, Łódź.